

ОСНОВИ КОМПАНИЈСКОГ ПРАВА

Проф. др Небојша Јовановић

Појам и предмет компанијског права

Појам – грана права...

Предмет

- привредни субјекти и њихове групе
- настанак, положај, личне особине, структура (органи), промене, престанак, заштита поверилаца

Правни извори

ЗПД 2011, ЗС 2009, ЗТК 2021, ЗПАД 2006, ЗБ 2005, ЗО 2014, ЗЗ 2015

Делови – општи и посебан део

Привредни субјект (трговац)

Појам – правни субјект; самостално, трајније и организовано обавља делатност, наплата накнаде

Суштина – обртање капитала ради стицања добити (прихода) и сношење ризика губитка

Врсте – према сврси

- 1) добитни
- 2) приходни
- 3) друштвена и државна предузећа у приватизацији (стечају)
- 4) привредна друштва у власништву државе – контролно учешће државе; централизовано управљање путем министарства; углавном природна богатства

Numerus clausus привредних субјеката

Предузеће

Појам – организација, људи, делатност употребом материјалних добара, стицање прихода

Правни субјективитет?

- начелно, нема га
- * економски субјекат - објект права
- * власник привредни субјект, као правни субект (нпр. друштво, предузетник)
- * располагање као са сваком ствари (нпр. продаја, залога)
- изузетно, има га: 1) јавно предузеће 2) друштвено и државно предузеће у приватизацији (стечају)

Настанак привредног субјекта (системи)

- 1) Систем самопризнања
- 2) Систем државне одлуке
- 3) Систем одобрења

Регистрација

Појам – радња бележења података о привр. субј. значајних за промет

Надлежност – АПР

Регистар привр. субј. – јавна, централизована и електронска књига; бесплатан увид

Дејство

- 1) конститутивно – нпр. настанак или престанак привредног субјекта
- 2) декларативно – нпр. овлашћење директора на заступање

Значај – начело истинитости података

- заштита 3. лица – субјект уписа не сме да оспорава тачност
- заштита субјекта уписа – претпоставка знања 3. лица (несавесности)

Предузетник

Појам – физичко лице, делатност, добит

Искључење – носиоци слободних занимања (нпр. адвокати, апотекари...) и пољопривредници

Одговорност за дугове у пословању – целом имовином (неограничена)

Делатност – свака, осим резервисаних за посебна друштва (нпр. банка, берза)

Услови – потпуна пословна способност и регистрација (не мора стручност)

Значај – најбројнија врста привр. субј.; економски слабија од друштава

Организовање пословања

- вођење послова – лично или путем пословође (писмена пуномоћ и регистрац.)
- samozапослење – сам плаћа доприносе
- право да запосли друге (послодавац)
- право да се запосли код другог

Престанак – брисањем (одјава, смрт, посл.неспособност, забрана делатн., др. разлози)

Привредно друштво

Појам – правно лице, делатност, добит

Правни субјективитет

- одвојеност од чланова и запослених
- неодговорност за дугове чланова (власника) и запослених
- лична обележја – име, седиште, делатност, број, националност

Врсте

1) према значају личних својстава чланова - друштва лица и друштва капитала

* облици: 1) друштва лица: од и кд 2) друштва капитала: доо и ад

* разлике: одговорност за обавезе, број чланова, врсте улога, преносивост дела, гласање (равноправност или сразмерност), капитал, органи, престанак

2) према броју чланова: једночлано и вишечлано

- правни режим једночланог друштва – важе правила о вишечланом, али:

* одлука о оснивању, а не уговор

* само друштво капитала

* једини члан – скупштина, записник

* основни капитал једнак уделу члана

* смрт члана – престанак друштва, ако нема следбеника

* нема иступања и искључења јединог члана

* принудна ликвидација – неограничена солидарна одговорност

3) слобода обављања делатности: општа и посебна (специјализована) друштва

4) јавна трговина хартијама: јавна и нејавна друштва

Чланови

Појам – лица, унос улога, удели у капиталу, чланска права и обавезе

Положај – власници друштва

Врсте

- према облику друштва: ортаци, комплементарни, командитори, чланови доо и акционари
- момент стицања чланства: оснивачи и накнадни чланови

Начин накнадног стицања чланства – 1) улагањем (уговор о приступању) 2) стицањем удела од постојећег члана 3) пр. следбеништвом (нпр. наследници)

Обавезе – 1) унос улога 2) оданост друштву (ортаци и велики чланови доо и ад)

Права: 1) основна: удео у капиталу, у добити и учешће у управљању 2) пратећа: на обавештавање и надзор

Стицање чланства – регистрацијом

Престанак - брисањем

Услови за постојање друштва

Врсте: оснивачки акт, давање улога, намера добити и регистрација

Оснивачки акт

- појам – правни посао оснивача, обавеза улога, намера стварања друштва
- врсте – одлука и уговор
- услови пуноважности – потпуна пословна способност свих оснивача, форма и садржина
- форма – јавна исправа, електронска (може и папир), обавезна папирна за непокретности
- садржина – прописани битни састојци
- измена

* не мора јавна исправа

* одлука – једногласност у од и кд; већина у скупштини доо и ад

Давање улога

- појам улога – материјално добро...
- облик – новац, друга ствар, право и рад
- обавеза процене неновчаног улога – од оснивача, а проценитељ у ЈАД
- рок уношења – 25% одмах; најдуже пет година; две у АД
- забрана да: **1)** улагач одустане **2)** повуче улог **3)** га друштво ослободи
- повреда обавезе уношења – право друштва или 5% члана да улгача судски натера

Капитал

- појам – новчана вредност бруто имовине друштва
- врсте: **1)** оснивачки капитал **2)** основни капитал (регистрована вредност нето имовине) и **3)** споредан – нпр. резерве и нераспоређена добит
- уношење улога – теретан правни посао (друштво стиче улог, а члан удео)
- сразмерност удела чланова

Намера стицања добити

- појам – воља да путем друштва ствара добит и учествује у њеној деоби
- обавеза сношења ризика губитка
- критеријум разликовања члана од нечлана (нпр. запосленог, повериоца)
- појам добити
- појам губитка
- неизвесност добити
- два услова права учешћа у добити: **1)** да друштво оствари добит **2)** да одлучи да је дели члановима

Регистрација

- радња уписа настанка друштва у регистар
- дејство – конситутивно (стицање својства правног лица)

Правни субјективитет друштва

Правна способност

- појам – својство правног лица
- начело одвојеног субјективитета друштва од чланова
- одвојеност имовине друштва од имовина чланова
- друштво као објект права за чланове (власнике)
- стицање правне способности – регистрацијом оснивања
- престанак

* брисањем у посебном поступку

* начини престанка – ликвидација, стечај и статусна промена

* задржавање правне способности током поступка престанка

- обим – начелно општа (сва права и обавезе), а изузетно посебна (нпр. за банке и др.)

Пословна способност

- појам
- стицање – уписом оснивања, и то потпуно
- престанак – брисањем друштва; ограничена током поступка престанка

Огранак

- појам – издвојени део организације друштва...
- нема обавезе друштва за огранак
- успостављање и престанак – одлуком друштва
- обавеза регистрације огранка
- положај – није правни субјект
- посебна овлашћења: 1) иступање у промету 2) посебан обрачун пословања (нпр. подрачун)
- особине: нема органе, имовину, име, делатност, седиште, није субјект стечаја, ликвидације или статусне промене

Одговорност за обавезе друштва

Начело - одвојен субјективитет друштва и чланова

- последица – чланови не одговарају за обавезе друштва
- изузеци: 1) ортаци и комплементари 2) пробијање правне личности

Пробијање правне личности

- појам – судско занемаривање злоупотребљеног својства правног лица друштва капитала по тужби повериоца...
- злоупотребилац: 1) члан доо 2) акционар 3) командитор
- разлози: 1) коришћење имовине друштва као личне 2) стварање утиска идентитета 3) умањење имовине упркос свести о неспособности испуњења дугова...
- тужилац – поверилац
- тужени – злоупотребилац и друштво
- рок тужбе – 6 месеци по сазнању, до 5 година

Лична обележја

Појам – скуп чињеница, препознавање и разликовање од других учесника тржишта

Обавеза – привредни субјект мора да их има

Врсте – име, седиште, делатност, националност, матични број, регист. бр., ПИБ и бр. рачуна

Пословно име

- појам
- сходна примена правила о друштвима на предузетнике и друге послов. субјекте
- обавеза за друштво и регистрација
- одређивање – оснивачи оснивач. актом
- промена – одлуком скупштине друшт. кап., одн. ортака
- природа – лично право, непреносивост
- врсте

* обим – пуно (обавезно) и скраћено

* својства – искључивост, јединственост и српски језик

- састојци – 1) обавезни 2) необавезни 3) условно допуштени и 4) забрањени
- заштита: 1) управноправна 2) парнична 3) кривична
- управноправна заштита – АПР по службеној дужности при упису
- парнична

1) тужбом против имаоца касније уписаног истог или сличног имена; суд налаже промену, иначе ликвидација; рок – 3 године по упису туженог

2) дело непоштене тржиш. утакмице – рок 6 месеци; до 3 године по окончању дела - кривична – крив. дело неовлашћене употребе туђег имена у намери обмане учесника тржишта

Националност друштва

- појам
- обавеза – само једне државе
- одређивање у Србији (мешовит систем): 1) примарно регистровано седиште 2) секундарно стварно седиште, ако је оно у иностраној држави и по њеном праву има њену националност

Седиште

- појам
- обавеза само једног седишта
- одређивање – оснивачким актом
- промена – као имена
- значај: 1) место пословног органа 2) место општих аката и пословних књига 3) општа месна надлежност суда 4) надлежност управних органа 5) место закључења (испуњења) уговора 6) меродавно право

Делатност

- појам
- одређивање и промена – као имена
- обавеза регистрације – само претежна делатност
- слобода обављања? - свака делатност, ако су испуњени услови, осим резервисаних за специјализ. друштва
- није потребна дозвола за почетак – државни орган може и касније да провери
- изузетак – дозвола за рад у прописаним случајевима (нпр. банке, берзе, оружје)
- последице забране делатности – 1) послови закључени пре забране остају пуноважни 2) послови закључени током су пуноважни, али испуњење тек по престанку забране

Бројеви и рачуни

- АПР прибавља матич. и ПИБ у регистрацији оснивања
- АПР – број предмета (регистр. бр.)
- отварање рачуна уговором са банком

Заступници друштва

Појам заступања

Обавеза

- друштво да има бар једног зас-ка
- предузетник лично предузима правне послове

Оданост друштву – три забране: 1) самозаступања 2) двоструког заступања 3) истовременог заступања и комисионог наступања за 3. лице

Врсте (извор овлашћења) – законско, статутарно, уговорно и судско

Обавеза законског заступника, а не и осталих врста

Обавеза регистрације – сваке врсте з-ка, осим пуномоћника

Више заступника исте врсте? – самостални, осим кад је одређено да су заједнички

Законски заступник

- појам – овлашћење из закона
- друштва капитала – директор; друштва лица – ортак

- друштво као законски заступник? – само оно регистровано у Србији; преко физичког лица, као свог зак. заступника или пуномоћника (писмена пуномоћ)
- законски заступник је орган друштва
- именовање и разрешење у друштву капитала – од скупштине или надзорног одбора

Статутарни заступник

- појам – овлашћење из општег акта или одлуке органа именовања
- више статут. з-ка? – сваки самосталан; руководи законски заступник
- претпоставка неограничених овлашћења, ако нема граница у одлуци о именовању

Ограничења овлашћења законс. и статут. заступника

- претпоставка неограничених овлашћења
- законска ограничења:

1) забрана самоуговарања, двоструког заступања и комисионог наступања за 3. лице

* санкција - ништавост посла

2) забрана послова велике вредности без сагласности скупштине друштва капитала

* санкција? - пуноважност и без сагласности, ако је 3. лице савесно

- статутарна ограничења

* по врсти или вредности посла, сагласност органа друштва

* пуноважност посла са 3. савесним лицем и кад су ограничења регистрована, осим за супотпис

Уговорни заступник (пуномоћник)

- појам – овлашћење из уговора са друштвом
- пуномоћје – изјава властодавца трећем лицу
- форма – иста као посла за који се даје
- неовлашћено заступање – нема обавезе за властодавца
- прекорачење овлашћења – солидарна одговорност 3. лицу са п-ком, ако не одобри
- опозив – у свако доба; накнада за обављене послове
- отказ – у свако доба, осим у „невреме“
- врсте

* опште – редовно пословање властодавца

* посебно – ван редовног пословања (нпр. поравнање, арбитража, јемство...)

* пуномоћник по запослењу

Прокуриста

- појам – физичко лице, неодређено време, императиван круг овлашћења
- давалац – друштво или предузетник
- форма – писмена и регистрација
- овлашћење – сви послови уобичајени у делатности властодавца
- границе овлашћења – не сме јемство, авал, располагање непокретностима, уделима, заступање пред судом
- особине – трајна, непреносива и безусловна (осим супотписа)
- врсте – појединачна (претпоставка) и заједничка (активно и пасивно заступање)
- престанак – брисањем због смрти, отказа, опозива, пословне неспособности

Судски заступник

- појам – извор судска одлука
- примери – стечајни управник, привремени заступник друштва без директора

Обвезници посебних дужности

Појам посебних дужности – законом наметнуте обавезе; лица у друштву; битан утицај на управљање и вођење послова; циљ – заштита оданости

Врсте: 1) рад у интересу друштва 2) несуклобљавање интереса 3) неконкурисање и 4) чување тајне

Обвезници?

- појам – лица у друштву, ризик злоупотребе положаја у друштву на штету друштва
- две врсте обвезника: 1) примарни и 2) повезана лица
- примарни обвезници: ортаци, комплементари, чланови управе доо (ад), значајни члан (+25%), контролни (владајући) члан, ликвидациони управник, прокуриста и пуномоћник по запослењу
- претпоставка владавине - +50%
- повезана лица – лица блиска примарном обв-ку
- лица повезана са физичким лицем, као обвезником: крвни сродници у правој линији, побочни до 3. степена, тазбински у 1. степену и укућани (нпр. даљи рођак, дадиља)
- лица повезана са правним лицем, као обвезником: повезана друштва (чланови исте групе – мајка, ћерка, сестра...) и чланови њихових управа

Рад у интересу друштва (дужност пажње)

- појам
- обвезник – само лице које обавља послове за друштво (не сви набројани обвезници); тј. чланови управе, ликвидац. управник и заступници
- обавеза средства – пажња доброг привредника
- обвезник стручан за посао – пажња доброг стручњака
- санкција – одговорност за штету друштву
- искључење одговорности – мишљење стручњака

Избегавање сукоба интереса

- појам сукоба интереса
- примери – уговор обвезника са друштвом, коришћење имовине друштва за личне потребе, отимање пословних прилика...
- нема забране – кад друштво одобри
- нема потребе за одобрењем: 1) послови мале вредности (до 10% књигов. вредности имовине) 2) јединог члана 3) стицање сопствених удела (акција)
- санкција – рушљивост посла по тужби друштва или члана; могућност доплате
- права друштва – уступање користи, накнада за коришћење имовине, накнада штете
- обавеза суда да дисквалификује члана управе (12 месеци)

Уздржавање од конкурисања друштву

- појам – радња преузимања својства обвезника или запосленог у истој или сличној делатности
- обвезник – свако набројано лице, па и запослени
- искључење од забране: 1) ликвидациони управник 2) мали члан (-25%) 3) једини члан и 4) обвезник коме друштво допусти
- трајање – док траје својство обвезника, а по општем акту друштва + 2 године по престанку
- санкције – накнада штете, уступање посла или користи, разрешење члана управе, отказ запосленом

Чување пословне тајне

- појам тајне – податак, откривање, ризик штете по друштво
- обвезник – све врсте, па и запослени
- трајање – 2 год. по престанку својства обв-ка
- искључење обавезе чувања: 1) обавеза објаве податка 2) саопштавање нужно ради обављања послова за друштво или је у његовом интересу 3) по захтеву надлежног државног органа
- санкције – као у случају неконкурисања друштву

Рок за тужбу због повреде посебних дужности

- субјективан – 6 месеци по сазнању за повреду
- објективан – пет година по учињеној повреди

Заштита друштва и чланова тужбама

Врсте тужби – лична (индивидуална), скупна и изведена (деривативна)

Лична тужба

- појам – тужба ради отклањања повреде права тужиоца
- тужилац – члан друштва
- тужени – друштво или обвезник посебне дужности, као повредилац
- циљ – отклањање повреде права и накнада штете
- санкција – усвајање тужбе, а члану управе, као туженом, обавезно и дисквалификација због сукоба интереса, конкурисања или повреде тајне

Скупна тужба

- појам – члан друштва тражи заштиту свог повређеног права, усвајајућа пресуда обавезује туженог према свим члановима скупине у истој ситуацији
- тужилац – члан друштва, као припадник скупине
- тужени – друштво или други члан
- циљ – престанак и отклањање повреде права и накнада штете
- пример – исплата накнаде несагласном акционару ради откупа акција

Изведена тужба

- појам – члан тужи другог члана да испуни обавезу друштву, кад друштво неће
- пример – обвезник да уступи корист, члан да унесе улог
- начин иступања у парници – у своје име, за рачун друштва
- тужилац – само члан или више њих са 5%
- успех – корист друштву, тужиоцу накнада трошкова
- неуспех – тужилац сноси трошкове и накнађује их туженом
- поступак – писмени захтев управи друштва, па тужба, ако одбије или ћути 30 дана